

Nos, mivel zárhatom rövid ismertetőmet? Talán azzal a kívánsággal, hogy bárcsak olvashatná ezt a kiadányt Magyarországon is mindenki. És bárcsak nekünk is lenne hasonló...

DRAMA IN SCHOOLS, Arts Council Guidance on Drama Education.

SOLTÉNSZKY TIBOR

Kisiskolások itthon és Angliában

Hogyan látja a szülő

Ott négyéves korban kezdik. Én is szörnyülködtem, mikor megtudtam. Ráadásul augusztus végén született kislányom még évhalasztásra sem volt jogosult, s így mint az osztály legkisebbjének, rengeteg olyan feladattal kellett megküzdenie, amiben a többiek már rutinosak voltak (kabát-cipzár beakasztása, cipő befűzése, ruha gombolása stb.) Szerencsére, gondoltam, a 12 fős osztályban lesz ideje a tanító néninek odafigyelni. De a gyerek nem nagyon kapott segítséget. Az nem járja ott. Küzdjön csak meg a problémával, ne várjon mindig másra, tanulja meg magától!

Mielőtt az alacsony létszámon bárki is csodálkozna, hadd jegyezzem meg, hogy közönséges állami iskoláról van szó, sok gyerekkel, nagy létszámú osztályokkal, viszont már az első évben az a cél, hogy az óvodából jövők (már aki volt olyan szerencsés, és bejutott a megye 4 óvodájának valamelyikébe) kis csoportokban kezdjenek. Ha sok a kezdő, úgy ideiglenesen is szerződtetnek tanítót (van elég munkanélküli tanár), hogy a létszám alacsony legyen.

Hogyan oldják meg? Ott sincs több osztályhelyiség, mint itt, sőt! Hírhedtek az angol iskolák olcsó anyagból gyorsan elkészített fakunyhós tantermei, amelyek a főépület mellett összevissza helyezkednek el. Viszont elfogadott az osztatlan iskola, amit mi már csak hírből ismerünk nagyapáink idejéből, miszerint egy osztályban két, három évfolyam tanul egy tanártól. Tanul? Ebben először én is kételkedtem. Hogyan? Ellentétben a mi megkötött, szigorú tantervünkkel, az angoloknál csak irányelveket adnak, és meghatározzák a minimumot, amit a gyerekek produkálni kell a három szemeszter alatt (a tanítás július végéig tart, de minden szemeszter alatt van egy-egy hét vakáció, majd 2-2 hét a szemeszterek között).

Az előírt minimumot tesztekkel, írásos vizsga formájában ellenőrzik megyei tesztlappal évente kétszer, de ennek eredményét még a szülővel sem közlik. Sem szóbeli "felelet", sem osztályozás, sem évisméltési rendszer nincs, de ez nem jelenti azt, hogy a gyereket sose kérdezik. Csak arról van szó, hogy az átvett témát kötetlen módon sajátítják el, minden belső stressz és szereplési lámpaláz nélkül. Megerősítést is kapnak, de mindig konstruktív módon, egyaránt kerülve a korai kudarcézés kialakulását a gyengébbeknél, illetve a stréberséget az okosaknál. Nincs, ami elrettentse, vagy éppen ösztönözze a gyereket, és mégis, ennek ellenére megtanulják, amit kell. Igaz, nem annyit, mint itthoni túlterhelt gyermekeink! Nem fektetnek hangsúlyt semmiféle lexikális tudás-gyarapításra (de kezdettől tanulnak könyvtárat és lexikont használni!), kívülről se kell semmit bevágni a 12-es szorzótáblán kívül (de évente kétszer-háromszor minden osztály bemutat egy rövid színdarabot, mesét a többinek a reggeli "assembly"; összggyülekezet alkalmából).

Hagyományos nyelvtanóra sincs, a hibátlan helyesírást a társadalom is csak nyelvésztől, írótól várja el az angol nyelv bonyolult írásmódja és kiejtése közötti különbség miatt. Van

ellenben teljesen leegyszerűsített fizika és kémia a legalsóbb fokon is, kísérletek formájában. Van történelem, amit a gyerekek "project" formában dolgoznak fel; nem lineárisan, hanem úgy, hogy a tanár kiválaszt egy-egy kort és minden más tárgyat is ebbe kapcsolnak be. Lehet, hogy az évszámokat nem fogja kenni-vágni a gyerek, de helyette kap egy korba való beleérzést, belelátást, aminek célja a gyermek teljes-látókörű fejlődése. Mert Angliában sem lehet az óra unalmas rutinmunka. Kevésbé kötött a tanár is; akár a szabadban, vagy a múzeumban is tarthat órát, aminek meghatározott ideje sincs, mindig addig tart, míg a gyerekek többsége le van kötve, bírja figyelemmel. Nincs két egyforma nap.

Magyarországon az iskolában nyolcéves kislányom számára az első probléma az egésznapos padbanülés volt. Meg sem tudta érteni, hogy miért nem illő kényelemben tenni magát és törökülésben ülni, ha elfáradt. Sem azt, hogy miért kell betűt vonalak közé beszorítani, sem azt, hogy miért nem hegyezheti a ceruzáját óra alatt, ha annak éppen kitört a hegye. (Angliában akkor szóltak volna rá, ha nem intézkedik azonnal önállóan!) Azt meg végképp nem értette, hogy miért kell az egész osztálynak vezényszóra kórusban verset mondani, amikor a vers az egy lírai dolog... Annál már okosabb és függetlenebb jellem, hogy azt válaszoljam: azért, mert ezt itt így szokták.

Igen, én is így szoktam meg gyerekkoromban. De miért így??

Nem akarom az angolszász iskolamódszereket feltétel nélkül dicsőíteni a miénkkel szemben. Pedagógus lévén látom, és magam is tapasztaltam, hogy mennyivel több időt kell egy magyar pedagógusnak olyanfajta munkával eltöltenie, ami nem saját kreativitását szolgálja, hanem – ha az angol kollégákéval összehasonlítjuk – csak "robot". De valóban szükség van erre? Hála a munkafüzeteknek és a tesztlapoknak, talán már itt se kell annyi füzetet javítani, mint régen. És Anglián kívül is vannak fejlett országok, ahol ezt egyáltalán nem csinálják. Nekik sokkal fontosabb, hogy a gyereket gondolkodni, mégpedig önállóan gondolkodni, mérlegelni, dönteni és cselekedni tanítsák meg. A tanár "kreatív háttérként" csak irányít és persze fegyelmez.

Fegyelem. Ennél érdemes megállni egy kicsit. Kint a drága magániskoláknak külön törvényeik, szokásuk, rituáléjuk van erre, de állami iskolában ugyanúgy tilos a testi fenyítés, mint itt. Viszont iskolakezdekéskor minden iskolás kap egy házirendet, ami leírja, hogy mit lehet és mit nem lehet csinálni. Ha ezt elfelejti, erre figyelmeztetik. Sohasem drámai módon, nem érzelegve, hanem az értelemre hatnak. A többségnél ez elég is. Az otthon elhanyagolt vagy éppen testileg-lekileg bántalmazott, sérült gyereknél persze ez ott sem hatásos, az viszont igen, hogy a rendszeresen nem kooperáló gyereket kizárhatják az iskolából. Ott a legközelebbi iskola sokkal messzebb eshet, mint mondjuk egy magyar nagyvárosban, és a közlekedés is sokkal drágább, bármennyire is próbálkozik országunk ebben is a nyugathoz felzárkózni. (Sok helyre nincs is tömegközlekedés, a szülők 90%-a kocsival fuvarozza csemetéit iskolába, a szegényeknek pedig taxit fizet erre a célra a helyi tanács.)

Az angol iskolákban tehát zaj van az órákon, mozgás van, a folyosón állandó jövés-menés – mégis zűrzavar. Egyedül vagy kis csoportokban minden gyerek a rábízott dolgot tárgyalja és végzi, vagy, ha ahhoz végképp nincs kedve (megvan rá a joga, hisz ott senki nem kényszeríthet akarata alá mást, s ezt nem is lenne illő eltűnni!), akkor a kertben segít, vagy a könyvtárban olvasgat, esetleg átmehet egy másik osztályba, ahol őt érdeklő dolgokkal foglalkoznak. Ez utóbbit melleleg hatékonyan használják fegyelmezési módként is! (Hát igen, ez már tehetség, ahogy a világ legindividuaisabb népe ért a káosz simán menő megszervezéséhez! De ha szerencsétlen történelmi múltunkkal még nem is tudjuk ezt a látásmódot átvenni és elfogadni, elgondolkodni azért érdemes rajta!)

Az ott is egyre növekvő szociális problémákat persze nem egyszerű megoldani, de valahol az iskolarendszerben kell lefektetni ennek alapjait.

Egy-két gyakorlati témára visszatérve: vegyük az írást és az olvasást. A helyesírásról beszéltem, de ehhez hozzátenném még, hogy minden gyerek rendszeresen használ helyesírási szótárt, ha nem biztos a dolgában, vagy ha erre szüksége van, úgy mint

itthon is. Szépírás, mint fogalom sem létezik. Mindnyájan egyediek vagyunk, egyedi írással. A lényeg csak az olvashatóságon és az elfogadható külalakon van.

Olvadni korán tanulnak a gyerekek, de hangos olvasás nincs. Ezt ésszerűtlennek tartja az angol, mivel minden ember általában magában olvas. Viszont dramatizált történeteket adnak elő, hogy tanulják a megfelelő artikulációt.

Zeneoktatásukról nem sok jót tudok mondani, kivéve Sussex megyét, ahol végre bevezették a szolfézst. (A többi angol gyerek, hacsak nem zenei zseni, sokat küszködik és dilettáns zeneélvező marad. Ettől függetlenül sokan játszanak hangszeren hallás után, de a diákok fele sem ismeri a kottát.)

Az év végi zárójelentést (nincs bizonyítvány) – amit a tanár a szülőknek küld tájékoztatóul levél formában – először a gyerekekkel beszéljük meg. Az értékelésnél tíz fokozat van öt helyett, ami részletesebb képet ad és főleg nem pillanatnyi tudást, hanem a tanuló egy év alatti fejlődését veszi alapul. Az általános mérce úgysem az, hogy mit, hanem hogy mit ne tanítsanak – mi az, ami csak feleslegesen terhelné a gyereket és amúgy is elérhető információ. Kimondatlanul is fontosabb a demokratikus közösségbe egyenjogú emberként való beilleszkedés előkészítése, az életre tanítás – olyannyira, hogy a gyerekeknek egymás közti konfliktusaikat is maguknak kell megoldaniuk. Sokkal több is ott a szüneti összekapás, verekedés, csúfolódás, mint itthon, és ezekbe csak drasztikus esetekben avatkozik be a tanár, mert minden gyereknek joga van magát megvédenie, ha megtámadják, és ezt is fontos megtanulnia!

Lehet azon is gondolkodni, mi történik, ha valaki úgy nő fel, hogy maga sem tudja, mit akar, hacsak valaki nem mondja neki? És hol a garancia, hogy a "valaki" nem lesz egy új generalisszimusz, Führer vagy Ayatollah?!

Mindent összevetve kétségtelen, hogy magyar gyermekeink sokkal több tudással rendelkeznek, mint angol kortársaik. Kétségtelen, hogy iskoláink csendesebbek, a gyerekek jól viselkednek, kislányom mégis alig várja, hogy visszamenjünk. Miért? – kérdeztem csodálkozva, hisz tanítóit szereti és jól kijön a gyerekekkel, kint pedig sokszor kicsúfolták, mert könnyen sír, és mert hisz a tündérekben. (Az angolok az ábrándozónak még megbocsátanak, de a tehetetlen, másra szoruló, siránkozó embert, aki nem tud magán uralkodni, megvetik.) Ez se nem praktikus, se nem racionális viselkedés az ő mentalitásuk szerint, pedig az angol Európa egyik lepraktikusabb, legracionálisabb népe. Nem hidegvérűek, mint mondják róluk, csak az angol ember nem esik pánikba, mert gyerekkora óta azt tanulja, hogy ura legyen minden helyzetnek. Ha problémája van, a megoldást keresi. Tudja, hogy az életét ő irányítja, ő a fő-felelős. Mérlegel, dönt, egyezkedik – egyszóval szabad.

"I want to be free again!" (Megint szabad akarok lenni!) kaptam nyolcéves gyerekem válaszát én is. De a szabadság is tanult dolog. Ugyanúgy, mint az azzal járó magamért való felelősségvállalás. Ha kiskoromtól kezdve, serdülőkoromon át, katonaként, munkahelyemen mindig más mondja nekem, hogy mit és hogyan kell csinálni, ha kiveszik kezemből a sokszor fájdalmas, de tanító megtapasztalás és döntés jogát, úgy lehetek kiváló szaktudással is önmagamban kételkedő, másokra gyanakvó, zaklatott idegrendszerű egyén – csak szabad, teremtő egyéniség nem!

Mint szülő, számomra többet ér az, hogy lányom már hat éves korára megtanult sütni, szöveget beverni, gombot varrni, szőni, tehenet fejni, számítógépet kezelni, palántálni, egyiptomi hieroglifákat írni-olvasni, a maga igazát értelmes módon megvitatni – mindezt iskolai órakereten belül (ott 9-kor kezdenek és 3-kor végeznek az itteni 8-4-ig helyett, és házi feladat sincs), mint az, hogy egyenesen, csendben végig tudjon ülni három egymást követő magyarórát minden délelőtt azért, hogy megtanulja a különbséget a főnév és melléknév között...